

koitukseen sitä tavallisesti käytettiin ja ketkä käyttivät? Onko käyttö myöhemmin lisääntynyt tai vähentynyt? Mikä tähän voisi olla syynä? Millaisissa jääolosuhteissa moottorikelkka pystyy kulkemaan? Millaiset olosuhteet ovat parhaat? Onko Teidän seudullanne ennen moottorikelkkoja käytetty itsetehtyjä "motorisoituja" ajoneuvoja (esim. moottorilla varustettuja potkukelkkoja)? Kuka tällaisia on rakentanut?

8. Norssin kalastus ja saukon metsästys jäällä

Onko Teidän seudullanne kalastettu *norssia*? Oliko norssilla jokin toinen nimi Teidän paikkakunnallanne, mikä? Mihin aikaan vuodesta tätä kalastusta harjoitettiin? Kalastetaanko norssia edelleenkin? Mitä menetelmiä tai pyyntivälineitä tällöin on käytetty? Miten saalis käytettiin? *Myytiinkö* se? Mihin? Miten norssia syötiin, mitä *ruokalajeja* siitä valmistettiin? Pidettiinkö norssista ruokakalana? Jos Teidän seudullanne ei ole syöty norssia, tiedätkö mistä syystä? Mitä mieltä ihmiset yleensä ovat norssista?

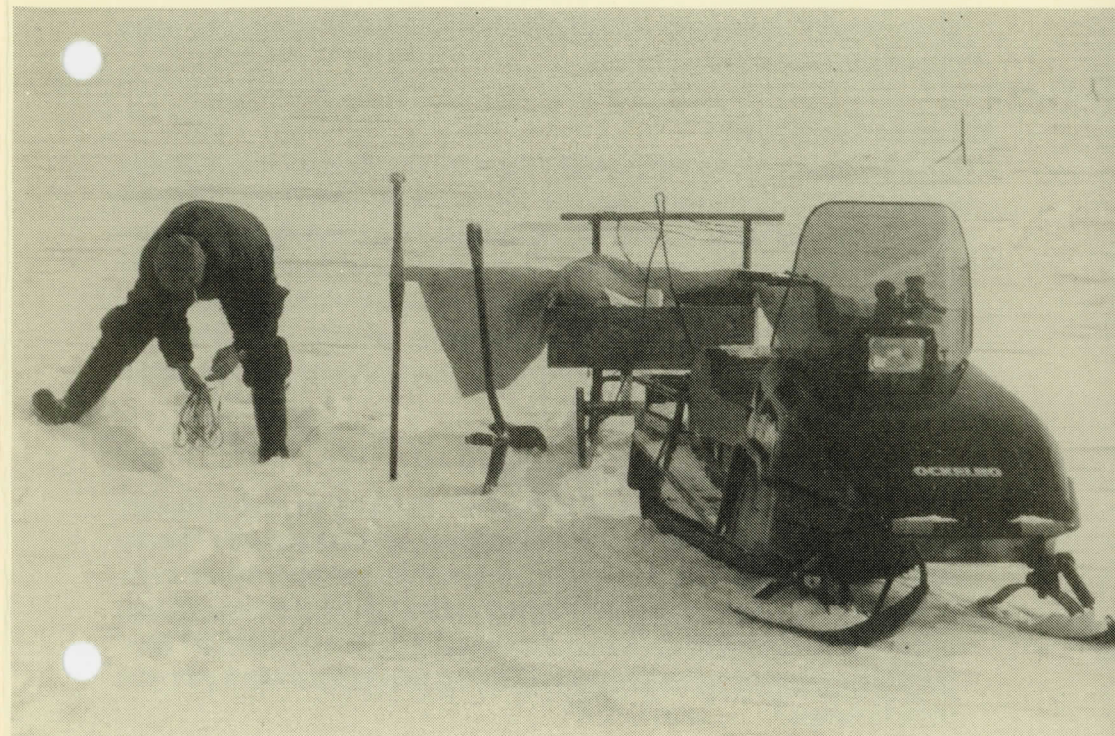
Onko Teidän paikkakunnallanne voitu harjoittaa *saukonpyyntiä*? Milloin on viimeksi pyydetty? Ketkä saukkoa pyysivät? Miten pyytäminen tapahtui? Mihin aikaan vuodesta pyydettiin? Onko saukolla ollut jokin toinen nimi Teidän paikkakunnallanne? Mikä? Osaatteko kertoa jotain *saukonpyynnistä jäällä*? Mihin aikaan ja millaisilla paikoilla jäällä pyyntiä harjoitettiin? Millaisilla paikoilla saukot jäällä oleskelevat? Onko saukonpyynnistä ollut taloudellista hyötyä? Osaatteko kertoa mitään *nahan arvosta*?

9. Jäänkäyttö ja jääkellarit

Onko Teidän seudullanne käytetty talvisin jäätä *kalan, lihan* tai muun ravinnon *jäädymiseen*? Millä tavalla jäätä tällöin käytettiin? Milloin alettiin käyttää *jääkellareita*? Käytetäänkö jääkellareita edelleenkin vai onko käyttö loppunut? Milloin? Missä jääkellarit sijaitsivat? Miltä ne näyttivät ja miten isoja ne olivat? Piirtäkää mielellään yksinkertainen luonnos! Keneltä tai mistä luulette idean jääkellareista seudullenne tulleen? Missä, miten ja kuinka pitkään jäätä voitiin varastoida? Mistä jää oli tapana ottaa? Milloin se yleensä tapahtui ja kuinka paksua jään tuli olla? Miten jään ottaminen käytännössä tapahtui?

**ETNOLOGIAN
LAITOS
ÅBO AKADEMI**

KYSELY Nr 54

JÄÄTIETOUESTA

JÄÄTIETOUESTA

1. Ennusmerkkejä, muistisääntöjä

Miten Teidän kotiseudullanne ennen vanhaan havainnoitiin talven tuloa? Näkykö esim. *luonnossa merkkejä*, jotka kertoivat tulevasta talvesta tai jääolosuhteista? Millaisiin merkkeihin kiinnitettiin huomiota ja miten niitä tulkittiin? Oliko olemassa muunlaisia *ennustuksia* talvesta tai jäistä? Muistuu mieleen *muistisääntöjä* tai *loruja*, jotka liittyvät jäähän tai jäätymiseen?

2. Vesien jäätyminen

Mistä tiedettiin *milloin* vesien jäätyminen oli alkamassa? Mihin aikaan vuodesta tämä normaalisti tapahtui Teidän seudullanne? Onko Teidän seudullanne paikkoja, joilla on tapana jäätymä heti ja sellaisia, jotka saavat jääpeitteen hyvin myöhään? Onko näillä paikoilla omat *erityiset nimensä*, jotka jokainen paikkakuntalainen tuntee? Voitteko kertoa, miten *sää* (esim. lumisade, tuuli, pakkanen) vaikutti itse jäätymistapahtumaan? Voitteko omin sanoin kuvailla, miten ensijää muodostuu ja minkä laatuista se on?

3. Syysjää - kevätjää, vaarallinen jää

Miten *syys- ja kevätjää* eroavat toisistaan? Mistä nämä erot johtuvat? Milloin tai missä olosuhteissa voidaan sanoa, että jäädä tulee "kevätjää"? Tunneteko riimejä tai loruja, jotka varoittavat menemästä syys- tai kevätjälle tai heikoille jäille yleensä? Milloin ja missä olosuhteissa on tapana syntyä *heikkoja kohtia* (avantoja, railoja tms.) jäähän? Syntyvätkö ne yleensä samoihin paikkoihin joka talvi? Onko näillä paikoilla omat nimensä?

4. Jäädä käytettyjä nimityksiä

Onko Teidän paikkakunnallanne tapana puhua kiintojäädä, merijäästä, maajäästä tai rantajäästä? *Millaisia nimityksiä* tiedätte käytettävän eri tyyppisistä kiintojäistä tai maajäistä? *Minkä tyyppisiä* merijäitä tunnette? Käytetäänkö Teidän paikkakunnallanne erityistä nimitystä maa-

ja merijään *rajalla* olevasta jäädä? Mistä tiedetään, missä tämä raja kulkee? Kuvaile lähemmin näitä eri jäättyyppejä! Tiedätkö, mitä tarkoitetaan esim. *tulvajäällä* tai *upotusjäällä*? Mainitkaa kaikki tuntemanne jäitä koskevat nimitykset ja millaista jäätä ne tarkoittavat!

5. Jään testaus ja arviointi

Mitä eri *ominaisuuksia* otetaan huomioon jään vahvuutta arvioitaessa? Onko jään *paksuutta* määriteltäessä käytetty erityisiä mittoja (tuuma, cm)? Onko Teidän paikkakunnallanne käytetty erityistä puista mittakeppiä jään mittaukseen? Nimitetäänkö eri paksuista jäätä eri tavoin, miten? Miten jään vahvuus muuttuu tai vaihtelee sen kantavuuden aikana? Mistä muutokset johtuvat? Millaisia *välineitä* on käytetty jään kantavuutta mitattaessa? Kertokaa, miltä ne näyttivät! Piirtäkää myös mielellään yksinkertaisia luonnoksia näistä välineistä! Ovatko ne myöhemmin muuttuneet tai onko ne korvattu muilla ja uudemmilla, millaisilla? Kertokaa kaikki, mikä liittyy jään kantavuuden arviointiin!

6. Jäämatkat

Jääteitä on aina ollut olemassa ja ihmiset ovat liikkuneet niillä eri tavoin. Voitteko kertoa jostain sellaisesta *jäämatkasta*, jolla itse olette ollut mukana taikka vain yleisesti, miten ja minne jäätä pitkin kuljettiin, millaiset *varusteet*, millainen vaatetus ja muona jne. otettiin mukaan? Millaisia *jääanturoita* Teidän seudullanne on käytetty jäällä liikuttaessa? Piirtäkää mielellään luonnos, josta käy selville, millaiselta antura näytti ja miten se oli kiinnitetty kenkään!

7. Jäällä käytetyt kulku- ja kuljetusvälineet

Milloin ja missä olosuhteissa jäällä on käytetty *luistimia*, *suksia* tai *potkukelkkaa*? Millainen merkitys potkukelkalla tuli olemaan talvikalastukselle? Miten jäällä liikuttiin ennenkuin potkukelkka tuli käyttöön? Millaisia etuja potkukelkasta oli? Millaisia *kelkoja* (sarvikelkoja) on käytetty (esim. koukkukalastuksessa jäällä)? Millä nimellä kelkoja kutsuttiin? Miltä ne näyttivät ja millaiset mitat niillä oli? Piirtäkää mielellään luonnos!

Milloin Teidän seudullanne otettiin käyttöön *ensimmäinen moottorikelka*? Kuka sen hankki? Mistä se oli hankittu? Miltä se näytti? Mihin tar-